

Dossier caminada Corbera- Alzira Brançal de la Murta i la Casella.

Corbera

Geografia

El nucli urbà està situat a la banda dreta del [Xúquer](#), a les falques del vessant nord de la [serra de Corbera](#). La part sud del terme és molt muntanyenca i té la seua màxima altitud al cim del [Cavall Bernat](#) (584 [msnm](#)), que constituïx un vèrtex geodèsic de segon ordre. Per contra, el sector nord és pla, llevat de l'anomenada Muntanyeta de Sant Miquel (66 m), on va haver-hi un monestir del qual hui són visibles algunes ruïnes. Als peus del tossal naix una font que rega part de l'horta del terme. Del marge dret del Xúquer ix la séquia dels Quatre Pobles, que abastix Corbera, [Riola](#), [Fortaleny](#) i [Polinyà](#). Dintre del terme naix el rierol de Corbera.

El topònim major significa *niu de corb*. Els primers indicis de poblament es remunten a èpoques prehistòriques, com ho testimonien les troballes fetes a la cova dels Gats, el Puntal de l'Agüela, la cova de les Ratetes, la muntanya de Carles o el Poblal del Castell.

Història

L'origen de l'actual municipi és [romà](#); sobre el seu castell els musulmans construïren el seu, que en l'[època musulmana](#) i en la baixa [edat mitjana](#) tingué influència sobre un gran territori que anava des de la ribera del [Xúquer](#) i la serra de Corbera fins a [Alzira](#) i [Cullera](#), abastant els termes dels actuals [Favara](#), [Llaurí](#), [Polinyà de Xúquer](#), [Riola](#) i [Fortaleny](#), i una sèrie de nuclis desapareguts, dels quals queden els noms d'algunes partides dels distints termes municipals actuals, com ara Nacla, Alcudiola, Líber, Montsalvà, Matada, Benihomer, Beniboquer...

[Jaume I](#), després de conquerir-la a [Al-Azraq](#), va incorporar-la a la corona el [1248](#) i va atorgar-li donacions i franquícies de terres i cases al voltant del castell, donat a Ramon de Rocafull; successivament passà a propietat de [Pere el Gran](#), fill de Jaume I ([1263](#)); de [Joan d'Aragó i d'Anjou](#), fill de [Jaume II el Just](#); de l'infant Joan, [arquebisbe de Toledo](#) ([1322](#)); de l'abat de la [Valldigna](#) ([1330](#)); a Pere de Xèrica, per donació de [Pere II](#) ([1349](#)); a Raimon Berenguer; als Terranova i als Carròs de Vilaragut; el 1418 fou incorporada a la corona com a cap d'una jurisdicció (L'Honor de Corbera), que incloïa Fortaleny, Riola i Polinyà de la Ribera, que s'independitzaren el 1839; de 1519 a 1523 –[revolta de les Germanies](#)– el senyor d'aleshores, [Joan Borja i Enríquez](#), [duc de Gandia](#), va fer front, ajudat pel lloctinent de València, [Diego Hurtado de Mendoza](#), a les tropes de [Joan Caro](#), capità dels agermanats i, una vegada acabada la contesa, va reconstruir el castell.

L'any 1536 s'independitzà de la parròquia de Riola i fou erigida en rectoria de [moriscs](#) (Sant Cristòfol) amb l'annex de Polinyà; el 1596 el cardenal de València, [Joan de Ribera](#), ordenà construir-hi el primer temple cristià; l'[expulsió morisca](#), en setembre de 1609, com a la resta de la Ribera i del país, va afectar greument l'economia i la demografia de Corbera; el 1885 va sofrir l'epidèmia de [còlera](#).

Economia

El poble encara té l'[agricultura](#) com a principal font d'ingressos. Amb aproximadament 1.300 hectàrees de [regadiu](#), distribuïdes en [tarongers](#) principalment (977 Ha) i de manera testimonial, arròs (290 Ha). La indústria està estretament relacionada amb el comerç de la producció agrària, amb una dotzena de magatzems de fruita, mitja dotzena d'[hivernacles](#) de flor, trilladores i eixugadores d'arròs, i empreses relacionades amb la producció de plàstic, a més d'empreses dedicades als materials de construcció i [fusteries](#). Cal destacar el polígon industrial "El Racó", que té una superfície de 226.876 m².

Monuments

Al poble es poden trobar encara moltes cases [modernistes](#), reminiscències d'una època, els començaments del segle passat, que va ser la de major esplendor econòmica a causa de la taronja, que també deixà moltes masies arreu del terme, de les quals encara es conserven un bon grapat.

La resta del patrimoni es concreta en:

- Església dels sants Vicents. Construïda en el [segle xvii](#), destruïda en la [Guerra Civil \(1936-1939\)](#) i tornada a alçar entre 1940 i 1953. Conserva la imatge gòtica de la Maredeu del Castell.
- [Ermita de sant Miquel](#). Del [segle xiii](#), està situada en el tossal del mateix nom i amb l'afegit d'una torre àrab.
- Ermita del Santíssim Crist.
- [Castell](#). Manté el seu impressionant aspecte, encara que està en estat de ruïna.
- Forn del Rei, del segle xiv.

Castell de Corbera

El **Castell de Corbera** és una edificació militar andalusina i medieval cristiana que va estar en ús fins a la primera meitat del segle xvi, ja que fou destruïda durant la guerra de les Germanies en juny de 1521. Les excavacions arqueològiques realitzades en octubre i novembre de 2017, han tret a la llum diversos materials ceràmics tardoromans, islàmics, medievals i renaixentistes, així com ceràmica prehistòrica corresponent a període del Bronze valencià. És una obra protegida com a [Bé d'Interès Cultural](#).^[2]

La fortalesa de Corbera conserva una planta típicament islàmica. Té forma ovalada i estreta, els seus murs s'adeqüen a l'orografia de la muntanya buscant les corbes de nivell i la muralla queda disposada en forma de serra dentada amb entrants i eixits, Les parts del Castell queden molt ben definides destacant l'accés a la fortalesa obstaculitzat pels murs de la barbacana que dirigeixen l'entrada al recinte en ziga-zaga. L'entrada a la fortalesa és per tant en doble colze. L'accés ens du al cos de guàrdia i des d'allí s'arriba a la celòquia que és la zona principal de la fortificació, situada al centre d'un gran albacar que està protegit per les muralles principals. La celòquia era un edifici quadrangular d'uns 20x20 m. i de diverses plantes on al seu interior hi havia diferents estances, situades totes al voltant d'un pati central, on hi havia un gran aljub i un pou. Just al costat hi ha altres estances. Les excavacions arqueològiques de 2017, dirigides per Miquel Gómez Sahuquillo i dutes a terme per l'empresa "Carpetània Integra s.l.l." de Motilla Palancar (Cuenca), han tret a la llum noves dependències que es trobaven al castell i que apareixen descrites a la documentació foral, així com estructures pertanyents a edificacions anteriors.

Des del punt de vista històric, el castell de Corbera apareix documentat com una fortalesa important. Ramon Muntaner anomena el castell en la seua "Crònica" i apareix en les donacions del "Llibre del Repartiment" del segle xiii. Durant el segle xiv fou assetjat pels castellans però, la desfeta del castell tingué lloc amb la batalla del castell de Corbera entre els realistes i els agermanats el 21 de juny de 1521. La fortalesa fou incendiada i destruïda en bona part. Serà a partir del 1580 quan hi ha intents per avaluar la possibilitat de la seua reconstrucció i fer obres però, mai es dugueren a terme i el castell quedà completament abandonat.

El 2017 es feren les primeres excavacions arqueològiques promogudes per la Diputació de València, propietària de la fortalesa i a partir de 2018 han començat els treballs de consolidació dels seus murs.

Personatges

Enric Banyuls. Músic d'Al Tall

Alzira

toponímia

Toponímia[modifica]

El nom d'Alzira deriva de l'àrab الجزيرة (al-ǧazīra), transcrit comunament com *Al-Yazirat* o *Al-Yazira*, que significa «L'Illa». Fins mitjans del **segle XII**, el seu nom complet era جزيرة شقر (*ǧazīrat šuqar*), *Yazīra Šuqar*, «L'Illa del Xúquer», sense l'article ال (*al-*), ja que l'àrab l'omet en expressions de possessió.[2] A mitjans del segle XII, es va introduir aquest article, convertint-se el nom en *Al-yâzīra Šuqar* o, simplement *Al-yâzīra*. Amb la cristianització el seu nom passa a ser *Algezira* i, al **segle XVIII** el seu nom passà a ser *Alzira*, tot i que posteriorment el topònim es va castellanitzar a *Alcira* fins a l'any 1980, quan es va recuperar el topònim en valencià com a denominació oficial.

A més, en la documentació de l'Arxiu Municipal també s'han trobat les denominacions *Aliasire*, *Algezire*, *Aliazire*, *Algesira* i *Aliazira*.

Història[modifica]

Muralla d'Alzira

Vila vella d'Alzira

Malgrat la quantitat de jaciments prehistòrics que hi ha (del **paleolític** les cases de Xixerà i la cova d'Alfons; del **neolític** la cova de les Aranyes i la cova dels Gats; de l'**edat del bronze** la muntanya Assolada i les cases de Montcada; de l'**època romana** el sequer de Sant Bernat i la necròpoli del camí d'Albalat) els orígens no estan clars. És probable que el nom antic fos *Saetabícula*. Els historiadors i els estudiosos han manifestat llurs opinions de manera dispar.

Per a alguns la ciutat és la successora de la *Sucro* ibèrica, altres busquen els precedents en les viles romanes (Materna, Vilella, Casella, etc.) i assenyalen una concentració de la població en el nucli de la vila, i per últim estan els que, de la mateixa forma assenyalen aqueixa concentració però a partir de les alqueries musulmanes escampades pel terme. El nom àrab de la ciutat, ***Al-Yazirat Suqar***,

[15] assenyala la característica geogràfica de la població, una illa vorejada per les aigües dels rius Xúquer i riu Barxeta.

Jaume I d'Aragó el Conqueridor

Durant el domini musulmà, *Al-Yazirat Suquar* fou població molt important que arribà a tenir governació pròpia. Amb els **almoràvits** fou focus destacat de diverses rebel·lions contra els cristians i amb l'intent d'unificació **almohade** passà a declarar-se partidària d'aquests. La vila, baluard completament emmurallat, comptava amb unes quantes mesquites, cases de bany, molins, etc. El 1125 Alfons I el Bataller la va atacar però no la va poder conquerir; hi va tornar el 1129 i va derrotar un exèrcit almoràvit entre Alzira i Cullera. El tractat geogràfic d'Al-Zuhví, escrit cap al 1147, assenyala l'existència a Alzira d'un gran pont de tres arcs, obra antiga i d'excel·lent factura, així com que els seus habitants eren gent benestant. D'entre els alzirencs de l'època hi destaquen els escriptors: Ben Jafacha, Al-Zaqaq, Ben Amira i Ibn Tomlus, els juriconsults: Ben Abil Kasal i Abu Baker, l'historiador Algapheker abu Abdalla i el matemàtic Ben Rian entre d'altres. Durant el segon període de les taifes, Al-Jazirat fou posseïda per Sad ibn Mardanix que hi va nomenar governador al noble local Ahmad ibn Muhammad ibn Djafar ibn Sufyan, el qual es va revoltar i es va passar als almohades seguint a Ibn Hamuskh de **Jaén** i a Abd Allah ibn Sad d'**Almeria**. Ibn Mardanix la va assetjar el juny de 1171 amb el suport del seu germà l'emir de València Abu l-Hadjdj Yusuf; el setge va durar dos mesos (fins a l'agost) quan va rebre l'ajut dels almohades i els assetjants es van haver de retirar.[16]

El 30 de desembre del 1242 conquista la vila **Jaume I**, qui va concedir-li infinitat de privilegis, entre els quals destaca el de mer i mixt imperi amb jurisdicció en causes civils i criminals, sobre 42 pobles i amb el rang de vila real. La reina **Violant d'Hongria** va fundar a la ciutat el convent de Santa **Maria de Montpeller** per commemorar la mare del rei. El monarca aragonès renunciarà a la corona en favor dels seus fills a Alzira on, segons la tradició, morirà el 1276 amortallat amb l'hàbit del **Cister**.

Monestir de La Murta. Lloc de peregrinació de personatges històrics

A la ciutat s'establiren els **jerònims** (Monestir de la Murta, 1401), les **agustines** (Santa Llúcia, 1536), gaudint de la protecció de la reina **Margarida d'Àustria**, les **franciscanes** (Santa Bàrbara, 1539),

els **trinitaris** (Sant Bernat, 1558) i els **caputxins** (L'Encarnació, 1614). La Murta fou el cenobi més destacat, protegit per importants famílies aristocràtiques com els Serra, els Vic o els Vilaragut, així com importants personatges de la clerecia com el **cardenal Cisneros** o el patriarca **Sant Joan de Ribera** i de la reialesa, després de la visita i estada al monestir del rei **Felip II**, el príncep **Felip** i la infanta **Isabel Clara Eugènia d'Habsburg** el 1586.

Alfons I, en 1286, li concedí la facultat de celebrar fires.

La vila prengué part activa en la **guerra de la Unió**, participà en les Corts del Regne i va exercir un paper destacat en el **compromís de Casp**. Els segles XVI i XVII suposaren una recessió en l'ordre polític i econòmic. Se segregaren de la vila **Carcaixent**, **Guadassuar** i **Algemesí** i s'hi van deixar sentir els efectes de l'**expulsió dels moriscs**.

En la **guerra de Successió** es va declarar partidària de l'**arxiduc Carles** i en la **guerra contra els francesos** el 1811 es traslladà a Alzira la Junta de Defensa de la província. En 1820 es crea el partit judicial d'Alzira. En 1853 el ferrocarril arriba a la vila. El 8 d'agost del 1876, **Alfons XII**, en consideració a la importància, que per l'augment de la població i desenvolupament de la seua indústria i el seu comerç havia assolit la vila, li concedí el títol de ciutat. El 1885, Alzira es prestà a l'insigne doctor **Jaume Ferran Clua** perquè experimentara la vacuna contra el còlera.

Plaques commemoratives de les visites del papa **Joan Pau II** i dels reis d'Espanya **Joan Carles** i **Sofia** al Santuari de Santa Maria del Lluch, Alzira

Al segle xx, finalitzada la **guerra civil**, el dictador **Francisco Franco** va visitar la ciutat el 1939 i el 1947. El desenvolupament industrial i la font de divises en què s'havia convertit l'exportació de taronges, motivà també la visita del príncep **Joan Carles de Borbó** a Alzira el 1961. El 1964 es va celebrar a la ciutat el VII centenari de la Séquia reial del Xúquer (*d'Alzira* en temps de **Jaume I**). Els actes van estar presidits per **Cayetana Fitz-James Stuart**, duquesa d'Alba. El príncep **Joan Carles de Borbó**, acompanyat per la princesa **Sofia**, feu una segona estada a Alzira el 1970.

El Xúquer, assot de la població, ha provocat danys a la ciutat al llarg de la seua història. Les riuades de 1320, 1473, 1779, 1864 i 1987, entre d'altres, en són bon exemple, però és el 20 d'octubre de 1982 quan es va produir una de les més tràgiques pàgines de la història d'Alzira: la **presa de Tous** va rebentar i tota la comarca romangué inundada sota les aigües del Xúquer, en un episodi que a hores d'ara no està encara suficientment aclarit. Per aquest motiu, els reis d'Espanya, **Joan Carles** i **Sofia** i el papa **Joan Pau II** visitaren el *Santuari de Santa Maria del Lluch* per consolar els afectats.

Economia

L'economia s'ha sustentat tradicionalment en l'[agricultura](#) i especialment en la [taronja](#), que s'ha vingut conreant des del segle XVI. Durant el segle passat l'Alzira agrícola ha donat pas a una ciutat eminentment comercial, industrial i de serveis.

Algunes de les empreses industrials més famoses que hi ha hagut a Alzira són [Avidesa](#) o [Grefusa](#). En el sector cultural, destaquen [Ribera TV](#) i l'[editorial Bromera](#).

Paratge natural de la Murta i la Casella

Les valls de **La Murta** i **La Casella** formen un [Paratge Natural Municipal](#) del municipi d'Alzira ([Ribera Alta](#)). Declarat per Acord de la [Generalitat Valenciana](#) el 5 de novembre de 2004.

El paratge és un dels enclavaments emblemàtics de la [geografia valenciana](#), especialment pel que fa a la flora. Es troba sotmés a un microclima molt favorable, amb temperatures suaus i un elevat grau d'humitat. En aquestes condicions es desenvolupen unes formacions vegetals amb un alt grau de maduresa, amb la presència de [freixes](#) de flor, [carrasques](#), [arç blanc](#), bosquets de [llorers](#), [arboços](#), [llorers bords](#) i [murtes](#), espècie que dona nom a una de les valls. Hi ha una destacada presència, tant de nombrosos endemismes de flora, com de rapaces d'alt valor ecològic, com ara l'[àguila de panxa blanca](#) i el [duc](#).

Paisatge^[modifica]

Les abruptes serralades que flanquegen fèrtils valls, com la [serra de les Agulles](#), d'intensa [carstificació](#), palesen l'elevat valor paisatgístic. És aquesta carstificació la que configura un paisatge de gran bellesa que contrasta amb la plana litoral i la vall del riu [Xúquer](#). Des dels pics del Cavall Bernat, la Creu del Cardenal, la Ratlla, o des de l'observatori forestal de l'Ouet, es pot albirar gran part de la [Ribera Alta](#) i [Baixa](#).

D'una manera semblant, aquest paratge disposa d'un interessant patrimoni historicocultural en què destaca la presència del conjunt historicoarquitectònic del [monestir dels Jerònims](#), declarat Bé d'interés cultural, amb nombrosos elements, entre els quals reïxen les ruïnes consolidades del monestir, la casa Senyorial (dins de la qual hi ha un jardí i la capella de la Mare de Déu), el conjunt d'aqüeducte i basses, i un pou de neu.

Monuments religiosos^[modifica]

Façana barroca de l'Arxiprestal de Santa Caterina.

Creu Coberta

- **Església de Santa Caterina.** Edificada a finals del XIII sobre la mesquita. Façana barroca.
- **Església de l'Encarnació.** Del [segle XVIII](#). Va ser un convent de Caputxins. Conté una interessant decoració ceràmica del XVIII.
- **Monestir de la Murta.** Des del [segle VII](#) hi hagué una colònia d'ermitans, fins i tot durant la dominació àrab. L'edifici del convent fou començat a edificar-se en 1401 amb llicència del papa [Gregori XI](#) de 1376. Fins a 1623 se li feren diverses modificacions. Amb la [desamortització](#) de Mendizàbal va quedar buit i arruïnada, només se'n conserva la torre anomenada dels Coloms. Actualment és propietat municipal.
- **Creu Coberta.** Medieval, d'estil gòtic mudèjar. Restaurada en 1962. És el lloc on tradicionalment s'ubica la mort de [Jaume I](#).
- **Casalicis del pont Sant Bernat.** De 1717, restaurats el 1940. Inicialment estaven sobre el desaparegut pont de sant Bernat (abans sant Agustí).
- **Santuari del Lluch.** Del primer terç del s. XX. Situat al cim de la Muntanyeta del Salvador, la seua situació privilegiada fa que siga un temple molt conegut a la Ribera.
- **Escoles Pies.** Finals del XIX. A hores d'ara és la Casa de la Cultura.
- **Monestir de Santa Llúcia**, també conegut com a **Convent de les Llúcies**, és un conjunt conventual renaixentista, erigit durant el [segle XVI](#) a Alzira, del qual subsistixen el claustre i la nau i la façana de l'església.

Monuments civils[[modifica](#)]

Saló àrab del Círculo Alzireño.

- **Casa Consistorial.** És el monument més important d'Alzira. Es va edificar entre 1547 i 1603 en estil gòtic renaixentista. Compta amb importants obres d'art i un interessant arxiu històric.
- **Gran Teatre.** D'estil [modernista](#).
- **La Cova o Torre de les Meravelles** es troba a la partida de Vilella d'Alzira, prop del límit amb el terme municipal de Carcaixent. Té la peculiaritat de posseir una torre quadrangular, erigida en 1912, per a tancar i controlar l'accés.
- **Edificis modernistes** dels voltants de la plaça de la Constitució.

- **Escuts del carrer Sant Roc.** Són dos escuts nobiliaris situats en els edificis dels números 8 i 13 d'esta via alzirenca.
- **Círculo Alzireño,** edifici **neoclassicista** amb interessants salons *valencià, daurat i àrab*.
- **Magatzem dels germans Peris Puig** edifici industrial d'estil modernista.
- Hi ha mostres de l'**arquitectura rural** de la Ribera en les partides de Vilella i Materna.
- En el nucli antic de la ciutat –**La Vila**, declarat **BIC**— es troba part de l'antic circuit de la **muralla d'Alzira**.
- El **Palau de Casassús** és un palau senyorial estructurat en tres plantes. En la planta baixa destaquen els arcs gòtics i en la façana el seu escut nobiliari, que és **bé d'interés cultural** (número R-I-51-0011340).
- La **Casa de l'Empenyorament**, seu del Museu Municipal d'Alzira (MUMA).